

TELEKO'RSATUVLARDA KREATIVLIK VA JURNALIST MAHORATI

*Xushnazarova Sevinch Norqo'chqor qizi, O'zbekiston
Milliy universiteti tayanch (PhD) doktranti*

КРЕАТИВНОСТЬ И ЖУРНАЛИСТСКИЕ СПОСОБНОСТИ В ТЕЛЕПЕРЕДАЧАХ

*Xushnazarova Sevinch Norqochkorovna, doktorant
Natsionalnogo universiteta Uzbekistana*

CREATIVITY AND JOURNALISTIC SKILLS IN TV SHOWS

*Khushnazarova Sevinch Norkochkorovna, PhD student of the
National University of Uzbekistan*

<https://orcid.org/0009-0009-1525-3121>

e-mail:
Sevinch.norkobilova@gmail.ru

Annotatsiya: Maqolada ommaviy axborot vositalarida madaniy va ma'rifiy ko'rsatuvlarning bolalar tarbiyasiga ta'siri va yoshlar ma'naviyatida ba'zi muammolar yuzaga kelayotganligi, bunday ko'rsatuvlarning milliy ma'naviyatimizga, ayniqsa yosh avlod tarbiyasiga salbiy ta'siri bo'lishi haqida so'z yuritilgan. Shunga ko'ra, maqolada televideniya bugungi kunda bo'lib o'tayotgan ko'rsatuvlar tahlil qilingan va fikr-mulohazalar bildirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: teleko'rsatuv, kreativlik, namoyish formati, jurnalist, ma'naviyat va ma'rifat.

Abstract: The article discusses the impact of cultural and educational programs on children's education in the mass media and the fact that some problems arise in the spirituality of young people, and the negative impact of such programs on our national spirituality, especially on the education of the young generation. spoken. Accordingly, the article analyzes and expresses opinions on the shows that are taking place on television today.

Keywords: television show, creativity, show format, journalist, spirituality and enlightenment.

Аннотация: В статье рассматривается влияние культурно-просветительских программ на образование детей в средствах массовой информации и то, что возникают некоторые проблемы в духовности молодежи, а также негативное влияние таких программ на нашу национальную духовность, особенно на воспитание молодого поколения. Соответственно, в статье анализируются и высказываются мнения о передачах, которые проходят сегодня на телевидении.

Ключевые слова: телешоу, творчество, формат шоу, журналист, духовность и просветительство.

KIRISH. O'zbek milliy jurnalistikasi o'zining qariyb 150 yilga yaqin tarixi mobaynida ham rivojlanish, ham o'ta og'ir, turg'unlik davrlarini boshdan kechirdi. Uni dastlab Chor Rossiyasiga xizmat qildirishdi. Keyingi davrda milliy va ma'rifiy ruhiyat kasb etdi. Sho'rolar hukumat tepasiga kelgach, vaziyat yana salbiy tomonga o'zgardi. Mustaqillik yillarida jurnalistikamiz ilg'or xalqaro

tajribalar hamda zamonaviy tendensiyalarni o'zida sinab ko'rmoqda. Natijada, bugungi kunga kelib o'ziga xos, betakror milliy qiyofaga ega bo'lmoqda. Zamonaviy jurnalistik tafakkurni shakllantirish, jurnalistni OAV tizimi talab-ehtiyojlariga mos keladigan amaliy, ijodiy faoliyatga tayyorlash bugungi kunning eng muhim vazifalaridandir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI. Andre Jid “Bugunning ertadan ham qiziq bo‘lishi bu jurnalistikadir”, deganida bu sohaning ayni paytdagi muhimligiga ishora qiladi. Oshpazlar ovqat ta‘minotchisi, shifokorlar sog‘lik qo‘riqchisi bo‘lsa, jurnalistlar beminnat axborot yetkazib beruvchilardir. Jarko Petanning “Yorug‘ kelajak haqida siyosatchilar, shonli o‘tmish xususida tarixchilar, bugunning yorqinligi to‘g‘risida jurnalistlar qayg‘uradilar”, - degan fikrida ham jurnalistika bugungi kun bilan, kundalik hayot bilan bog‘liqligini nazarda tutadi[1].

Yetuk jurnalistlarni tayyorlashda va jurnalistika sohasini rivojlantirishda ustuvor tamoyillarni dunyo tajribasidan ko‘rib chiqish ham maqsadga muvofiq sanaladi. Kreativ yondashuv, albatta, jurnalistning ham ijodiy qobiliyatlari, individual kasbiy mahoratiga ham bog‘liq. Ammo ayrim mamlakatlarda jurnalistga qo‘yiladigan muhim talablarni va ularni tayyorlashda maxsus e‘tibor qaratiladigan jihatlarni ko‘rib chiqamiz. Xususan, Bosniya davlatida Matbuot jurnalistlari Kodeksi mavjud bo‘lib, unda kamsitishga yo‘l qo‘ymaslik uchun ehtiyotkor bo‘lish prinsipi asosiy xususiyat hisoblanadi. Jahonda mashhur axborot vositasi sanalgan BBC muxbirlari uchun xolislik va aniqlik muhim tamoyillardandir. Rivojlangan mamlakatlar qatorida eng ilg‘or hisoblangan Yaponiya davlatida jurnalistika qonunlari ommaviy axborot vositalarini farovon va tinch kelajakni yaratish uchun mas‘ul tizim sifatida belgilaydi. Jurnalistlar uchun axloq kodekslari ishlab chiqilgan bo‘lib, unda tuhmat, haqorat, plagiat, pora olish, uydirma, to‘qima hodisalar asosida soxta axborotlar tayyorlash kasbiy etiketga mutlaqo zid sanaladi va javobgarlik yuklaydi. Ommaviy axborot vositalari nihoyatda katta kuch ekanligi ularning jamiyat hayotida tutgan o‘rni, ijtimoiy muammolarning xolisona yoritilishi, so‘z erkinligi kabi masalalar bilan ham bog‘liq. Jurnalistikada kreativ yondashuvning turli usullari mavjud. Bunda qanday manzara yoki hodisaning yoritilayotgani ham ahamiyatga molik. Masalan, jinoyat bilan bog‘liq axborotlarni qanday yoritish, qurbonlar haqida qanday so‘zlash, hodisaning oqibatlarini ommaga tasvirlab berish murakkab va munozaralidir. Qanday mavzu yoritilmasin, barchasida jurnalistlarning demokratiyaga, jamiyatning ma‘nan yuksalishida qo‘shadigan hissasi beqiyos bo‘ladi. Shularni inobatga olgan holatda, jurnalistika sohasida kreativ

yondashuv soha mutaxassislarining faoliyatida ulkan ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan davlat va nodavlat telekanallarining sonini ham, nomini ham, dabdurustdan eslab aytib bo‘lmaydigan darajada ko‘payib ulgurgan. Efir vaqti tun-u kun davom etadigan aksariyat bu kanallarning badiiy-estetik saviyasi, professional darajasi xususida muhokama yuritish bugungi maqolamning maqsadi emas. Maqsadim yuqorida eslangan milliardlab tomoshabin – xaridorning biri sifatida milliy telebozorda o‘z o‘rniga ega bo‘lib ulgurgan “Madaniyat va ma‘rifat” telekanali xususida ikki og‘iz e‘tirof aytishdir.

Tashkil bo‘lganidan to shu kunga qadar mazkur telekanalda dasturlar “setka”sini to‘ldirish uchungina tayyorlangan, shunchaki vaqt o‘g‘irlashdan boshqaga yaramaydigan ko‘rsatuv, badiiy yoxud hujjatli filmlar, arxivlardan olingan yoki shu kunlarda sahnalarda o‘ynalayotgan xashaki spektakllarni deyarli ko‘rmasdik. Tomosha qilganimiz ko‘rsatuvlar, intervyular, film va spektakllar, reportaj va lavhalarning aksariyati bizning yo aql-u tafakkurimizga, yo badiiy-estetik didimizga, dunyoqarashimiz va kayfiyatimizga neder ijobiy ta‘sir o‘tkaza olgani bilan yodimizda, g‘ayrihuurimizda o‘rnashdi. Dunyoning millionlab telekanallari bilan bahslash oladigan ushbu telekanal saviyasi, bilim berish darajasi, jurnalistlarning mahorati-yu, tanlangan mavzu ko‘lami, maqsadi bilan faqat mening hayotimda emas, balki jamiki o‘zini ziyoli sanagan inson hayotida eng sara va eng yuqori o‘rinlarda turadi[2].

Xususan, Gulmira Musajonova muallifligi, Jamshid Xudoyqulov rejissyorligida tayyorlanadigan “Men bilgan haqiqatlar” ko‘rsatuvining o‘zi hozirga qadar chakana noyob lavhalarni siz-u bizga taqdim etdimi? Adabiyot va san‘atimiz, fan va madaniyatimizning ko‘rsatuvga loyiq topilgan vakillari bilan tashkil etilgan sokin, teran suhbatlardan tinglangan abadiy haqiqatlarni to‘la idrok etsa, xalq, millat qanchalar yuksaladi. Shu o‘rinda ko‘rsatuvning bir sonini qisqa bayon va muhokama qilib o‘tsam. Jurnalist va ko‘rsatuv yaratuvchisi Gulmira Musajonovanning kirish qismida aytadigan gaplari (bu har safar mavzuga monand bo‘ladi) kishini o‘ylantirishni boshlaydi. Siz beixtiyor mavzu doirasida fikrlashni boshlab yuborasiz, mavzu sizga begona emas, unga moslashib olasiz darrov. Masalan, bir sonida

adabiyotshunos olim Uzoq Jo‘raqulov bilan suhbat qilingan. Salom-alikdan so‘ng savolga o‘tildi:

– Qanday qilib shu shaxslarni tarbiyalash kerak? Qanday qilib shaxs bo‘laman degan odamlarni sindirib qo‘ymaslik mumkin?

Savolning o‘ziyoq sizni teleekran qarshisiga mixlab qo‘yishga erishadi. Uzoqdan olib kelishlar, qochirimlarsiz, oddiy salom-alik va savoldan so‘ng ko‘rsatuv boshlandi. Umuman olganda, butun ko‘rsatuv tomoshabin uchun foydali fikrlar bilan to‘yintirilgan.

Bugungi kunda jurnalistika ta‘limi sohasida muammolar shu qadar yig‘ilib qolganki, ularni bitta maqola doirasida sanab o‘tish yoki hal etish bo‘yicha takliflar berish mutlaqo mumkin emas. Shu sababdan, mavjud muammolarning ayrimlarigagina e‘tiboringizni qaratamiz xolos.

Avvalo, O‘zbekistonning tashqarisidan turib ichkariga, ya‘ni mamlakatimiz aholisi uchun yozadigan xorijiy muxbirlik punktlari shakllanmagan. Mamlakatimiz yetakchi ommaviy axborot vositalari, “Jahon” axborot agentligidan tashqari, shu kungacha o‘z muxbirlarini chet elga doimiy ishlash uchun yubormagan. Vaholanki, ingliz, rus, xitoy, ispan, fransuz, polyak, yapon va boshqa chet tillarni yaxshi o‘zlashtirgan milliy kadrlar tayyorlashga erishildi.

Bundan tashqari, ichkarida turib tashqariga – turli tillarda, misol uchun ingliz tilida axborot uzatuvchi muxbirlarni tayyorlash ishi takomillashtirilmagan. Talabalarni o‘qish jarayonida chet el OAVga muntazam ravishda amaliyotga yuborish uchun zarur ishlar qilingani yo‘q. Shuningdek, jurnalistikani fan darajasiga olib chiqishga qaratilgan ilmiy maktab faoliyati, sohada olib borilayotgan yangi ilmiy izlanishlar va tadqiqotlar yetarli darajada qo‘llab-quvvatlanmayapti.

Xususan, yosh olimlarning maqolalarini yetakchi xalqaro nashrlarda chop etishni tizimlashtirish, ularning xalqaro anjumanlardagi ishtirokini ta‘minlash, ilmiy tadqiqotlarni bevosita moliyalashtirish (research funding) ishlari yo‘lga qo‘yilmagan. Qo‘shimcha tarzda, yuqori darajadagi intellektual salohiyatga ega bo‘lgan ijodiy kadrlarni tayyorlashga bevosita xizmat qiladigan o‘quv laboratoriyalarining moddiy-texnik bazasi zamon

talablariga mutlaqo javob bermaydi. Yana bir tomoni, xorijiy turdosh oliy o‘quv yurtlari bilan jurnalistik ta‘lim, ilmiy tadqiqotlar, talaba va o‘qituvchilar almashinuvlari bo‘yicha hamkorlik aloqalarini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish zarurati tug‘ilmoqda.

XULOSA. “Jurnalistikaning ahamiyati shundaki, u bizning kundalik hayotimizdagi tanlovlarga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shunga qaramay, jurnalistikaning kelajagi hayotda o‘z tasdig‘ini topmagan. U hanuz mavhumligicha, o‘z faoliyat turini kengaytirib bormoqda”[3]. Shunday vaziyatda tan olishimiz kerak, mamlakatimizda zamon talablariga mos jurnalist kadrlarni tayyorlashda yillar davomida o‘z yechimini kutib yotgan masalalar ham bisyor.

Bu kabi muammolarni imkon doirasida tezroq hal qilar ekanmiz, qalami va nafasi o‘tkir o‘zbek jurnalistlari hech ikkilanmasdan butun dunyo ahliga mikrofon tuta oladi. Shu bilan birgalikda, mamlakatimiz qonunlarida belgilangan fikr erkinligi ham amalda to‘laqonli o‘z tasdig‘ini topadi. O‘zbek milliy jurnalistikasi jahon mediamaydoniga o‘zgacha kreativlik bilan kirib borsagina, uzoq yillar davomida mohir jurnalistlar tomonidan qilingan mehnat, yaratilgan jurnalistik maktab munosib o‘rnini topa oladi. 2018-yilda O‘zbekiston Milliy universiteti jurnalistika fakulteti hamda O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti qoshidagi xalqaro jurnalistika yo‘nalishiga qabul to‘xtatilganiga qaramay, uning o‘rniga O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 24-maydagi (PQ-3737) Qarori bilan O‘zbekiston va ommaviy kommunikatsiyalar universitetining tashkil etilishi milliy jurnalistikamizning yana bir pog‘ona yuksaklanganidan dalolatdir[4].

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Jurnalistika nazariyasi, tarixi va taraqqiyoti. 2019-yil.9-bet.
2. <https://oyina.uz/uz/article/1442>
3. Karin Wahl-Jorgensen, Thomas Hanitzsch. The handbook of journalism study. International communication association. 2009-y.
4. Oliy ta‘lim yo‘nalishlari va mutaxassisliklari klassifikatori. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi. Toshkent, 2011-y.